

**Stockholms stads
program för stöd
till anhöriga
2012-2016
Februari 2013**

www.stockholm.se

Inledning

Många anhöriga utför ett omfattande och viktigt arbete för att vårda och stödja en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning. I och med att allt mer vård och stöd numera sker i öppenvård som möjliggör för fler att bo hemma, har många anhöriga fått ett ökat ansvar. Regeringen tydliggör i prop. 2008/09:82¹ att socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar eller stödjer närstående och en starkare skrivning infördes 2009 i socialtjänstlagen.

En tydligare reglering motiveras av nödvändigheten av att ge anhöriga eller andra personer ett stöd och att bemöta dem med erkännande, respekt och delaktighet. Det behövs ett nytt perspektiv i fråga om det stöd som ges de anhöriga och andra personer som vårdar eller stödjer en närstående. Ett perspektiv som utgår från de anhörigas eller andra personers grundläggande betydelse för att ge vård eller stöd till närstående personer. Det ska finnas en preventiv ansats i stödet, för att förebygga att den anhöriga eller annan person själv blir fysiskt och psykiskt utsliten.

Anhörigstöd förknippas ofta med gamla makar som stöttar varandra, men det finns också många yrkesverksamma mitt i livet som hjälper äldre, sin make eller barn.

Frivilligorganisationerna är en mycket viktig samarbetspartner när det gäller stöd till anhöriga. Så även landstinget, som ofta möter den anhöriga i ett tidigt skede.

¹Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående (prop. 2008/09:82 s. 12)

Innehåll

Inledning	3
Ett styrdokument för socialtjänsten	5
Definitioner	5
Målgrupp	6
Syftet med anhörigstöd	6
Mål	6
Aktiviteter för att uppnå målen	7
Indirekt stöd	7
Direkt stöd	7
Aktiviteter	7
Indikatorer	10
Dokumentation och utvärdering	11
Organisation	11
Läshänvisningar	11

Ett styrdokument för socialtjänsten

Den 1 juli 2009 gjordes en ändring i 5 kap. 10 § socialtjänstlagen (2001:453) SoL som innebär ett förtydligande av lagstiftningen. Bestämmelsen lyder:

Personer som vårdar eller stödjer närstående

Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder.

Bestämmelsen omfattar socialtjänstens hela verksamhet, dvs. äldreomsorgen, omsorgen om personer med funktionsnedsättning, individ- och familjeomsorgen samt verksamheter enligt LSS (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) Anställda har en skyldighet att uppmärksamma anhörigas behov av stöd och att erbjuda stöd.

Stockholms stads program för stöd till anhöriga är ett styrdokument för äldrenämnden, stadsdelsnämnderna och socialnämnden och ska så långt som möjligt tillämpas i uppdrag som staden ger andra organisationer. Programmet syftar till att uppnå likställighet i staden. Personer som vårdar eller stödjer närstående ska få likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor.

Programmet ska följas upp i ILS-webben.

Definitioner

Begreppen anhörig och närstående definieras som följer.²

Närstående: den person som tar emot omsorg, vård och stöd.

Anhörig eller annan person: den som ger insatser till en närstående. Annan person är någon utanför familjekretsen, t.ex. en vän eller granne.

² Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående (prop. 2008/09:82 s. 12)

Barn och ungdomar räknas inte som anhöriga som frivilligt vårdar och stödjer föräldrar eller annan närstående person. Barns och ungdomars behov tillgodoses genom annat stöd enligt socialtjänstlagen.

Målgrupp

Personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionsnedsättning.

Målgruppen utgörs av vuxna anhöriga. Personen avgör själv om han/hon hör till målgruppen.

Målgruppen benämns fortsättningsvis ”anhöriga”.

Syftet med anhörigstöd

Personer som vårdar eller stödjer en närstående har en bra livssituation och en god fysisk och psykisk hälsa.

Mål

1. Anhöriga känner sig bemötta med respekt och som en kompetent samarbetspartner i den verksamhet som den närstående har kontakt med.
2. Anhöriga har stöd för egen del för att förebygga ohälsa och minska den fysiska och psykiska belastningen.
3. Anhöriga har kunskap om sina rättigheter.
4. Anhöriga har kunskap om den närståendes rättigheter.

Aktiviteter för att uppnå målen

Indirekt stöd

Det viktigaste stödet för många anhöriga är att den närstående får de insatser hon/han behöver.

Indirekt stöd utgörs av insatser som gäller den närstående och som även kan ses som ett stöd till den anhöriga. I socialtjänstlagen, SoL, och i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, finns olika former av insatser som riktar sig till den närstående och samtidigt utgör en viktig del av den hjälp och avlastning som den anhöriga kan behöva. Det kan handla om ledsagning, avlösning i hemmet, hemtjänst, dagverksamhet, boendestöd samt korttidsboende och korttidsvistelse. I dokumentationen ska anges att insatsen ges som *anhörigstöd* för avlastning och för att underlätta för den närståendes anhöriga i vardagen.

Direkt stöd

Insatser kan erbjudas i form av dels service och information som är tillgänglig för alla, dels individuella insatser som föregås av behovsbedömning enligt 4 kap. 1 § SoL. Individuella insatser är sådana som riktas direkt till den anhöriga och är utformade efter den anhörigas individuella och specifika behov och som inte kan tillgodoses på annat sätt.

Ansökan om insats för egen del gör den anhöriga i den stadsdelsnämnd/kommun där hon/han bor, inte i den närståendes kommun. Om insatsen berör den närstående (t.ex. avlösning) måste den närstående samtycka till detta, liksom den stadsdelsnämnd/kommun som ska utföra insatsen.

Aktiviteter

Socialtjänsten ska samverka med anhöriga under utredningen och genomförandet av en insats, under förutsättning att den närstående samtycker till detta.

Kommentar:

Det viktigaste stödet till anhöriga är dels att de bemöts med erkännande och respekt, dels att den närstående får adekvata insatser av hög kvalitet.

Socialtjänsten ska informera den anhöriga om rätten att ansöka om bistånd för egen del.

Kommentar:

Det kan t.ex. handla om stödsamtal till den anhöriga. Begreppet stödsamtal behöver definieras eftersom det bara är sådana som socialtjänsten ska erbjuda, inte terapi. Olika former av rekreation och återhämtning kan vara aktuellt.

Socialtjänsten ska på ett tidigt stadium uppmärksamma den anhörigas behov av eget stöd och erbjuda ett vägledande samtal.

Kommentar:

Ett sådant samtal kan innehålla information om dels vilka rättigheter den anhöriga har för egen del, dels vilka rättigheter den närstående har. Information om tekniska lösningar m.m. för att underlätta vardagen för den anhöriga och dess närstående är också viktig.

Socialtjänsten ska erbjuda anhöriga möjligheter att träffas.

Kommentar:

Genom anhöriggrupper/träffpunkter kan anhöriga erbjudas aktiviteter för avkoppling och återhämtning samt erfarenhetsutbyte. Anhöriggrupper är den typ av stöd som i olika studier visat bäst resultat.³ Denna stödform kan med fördel genomföras i samverkan med frivilliga organisationer.

Socialtjänsten ska i beställning till utförare tydligt ange hur den närstående vill att samverkan med den anhöriga ska ske.

³ Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående (prop. 2008/09:82 s. 23)

Stadsdelsnämnderna ska utforma organisationen på ett sådant sätt att de tillgodoser de anhörigas behov av stöd.

Kommentar:

Det måste vara tydligt till vem/vart de anhöriga ska vända sig för att få stöd för egen del – det ska finnas en tydlig ingång till socialtjänsten.

Socialtjänsten ska finna former för samverkan med landstinget för att säkerställa att anhörigas behov av stöd uppmärksammas på ett tidigt stadium.

Kommentar:

Väl fungerande rutiner krävs för informationsöverföring, vårdplanering och kvalitetssystem som omfattar hela vårdkedjan och som bygger på den enskildes medverkan.

Socialtjänsten ska samverka med intresseorganisationer för att ge bra stöd till anhöriga.

Kommentar:

Samarbetet kan exempelvis avse anhöriggrupper/träffpunkter och riktade utbildningar till anhöriga om sjukdomar/funktionsnedsättningar.

På stadens hemsida om anhörigstöd ska länkar anges till relevanta organisationer. Exempelvis kan landstingets personal ha som rutin att informera anhöriga om möjligheten att få stöd hos sin kommun/stadsdelsnämnd.

Staden ska informera invånarna om anhörigas rättigheter och vad staden kan erbjuda.

Kommentar:

Informationen sker via stadens ordinarie kommunikationskanaler, både centralt och lokalt. I informationen ska tydligt framgå vart den anhöriga ska vända sig i de olika stadsdelsnämnderna.

Staden ska undersöka förutsättningarna för att erbjuda anhöriga ett webbaserat verktyg för råd, stöd och information.

Kommentar:

Internet har för många blivit ett självklart redskap för att söka information och stöd. Anhöriga ges genom ett nätverk möjlighet att få råd och stöd samt att nätverka med andra i liknande situation.

Indikatorer

Följande mått ska användas för att följa upp målen.

- Antal anhöriga som har fått stöd för egen del
- Vilken typ av stöd har de erhållit
- Andel anhöriga som uppger att de är nöjda med det stöd de erhållit.

Dokumentation och utvärdering

Staden ska följa anhörigstödet via det integrerade ledningssystemet, ILS, samt utvärdera insatserna vid utgången av år 2015. Verksamhetsstöd behöver utvecklas för att kunna dokumentera

- när anhöriga ansöker om stöd för egen räkning i form av bistånd enligt socialtjänstlagen
- insatser enligt SoL eller LSS till den närstående som har till syfte att ge stöd och avkoppling till den anhöriga.

Brucarundersökningar till anhöriga ska göras för att undersöka om de fått ett stöd som svarat mot deras behov och om de i så fall är nöjda med insatserna.

Organisation

Stadsdelsnämnderna ska ha väl fungerande arbetsmetoder och organisation för att kunna möta anhörigas behov och underlätta deras vardag såsom avses med bestämmelserna i socialtjänstlagen. Det måste vara tydligt vart de anhöriga ska vända sig för att få stöd – en tydlig ingång till socialtjänsten.

- Stadsdelsnämnderna ska uppmärksamma de anhörigas behov av stöd när deras närstående ansöker om stöd och insatser
- ge stöd till anhöriga som tillhör stadsdelsnämnden, men som hjälper en närstående som bor i en annan kommun.

Läshänvisningar

Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående (prop. 2008/09:82 s. 12)

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/15/24/af30ba9e.pdf>

Socialstyrelsens Meddelandeblad april 2010: Stöd till anhöriga i form av service eller behovsprövad insats – handläggning och dokumentation.

